

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗҰУ ШЫҒЫСТАНУ ФАКУЛЬТЕТІ**

**«ШЫҒЫСТАНУДЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ»
атты халықаралық ғылым-әдістемелік on-line конференция материалдары**

**Материалы международной научно-методической on-line конференции
«АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ВОСТОКОВЕДЕНИЯ»**

**International Scientific-Methodical on-line Conference
“RELEVANT PROBLEMS OF ORIENTAL STUDIES”**

Алматы, 2017

«километр», *metre* (фран.) > metre «метр», *parlamento* (итал.) > parlamento «парламент», *protesto* (итал.) > protesto «протест, наразылық» және т.б.

Еуропа тілдерінен түрік тіліне енген сөздердің құрамында қайталанып қолданылатын дауыссыз болса, біреуі сусып түсіп қалады. Мысалы: *grammaire* (фран.) > gramer «грамматика», *communiste* (фран.) > komünist «коммунист», *programme* (фран.) > program «программа», *radiogramme* (фран.) > radyogram «радиограмма» және т.б.

Ал бір дауыссыз қайталанатын араб тілінен алынған сөздердің құрамындағы дауыссыз түсірілмей қолданылады: *kavvet* «қуат», *millet* «ұлт», *teşekkür* «алғыс», *sihhat* «денсаулық».

5. *Түбір сөзде қос (егіз) дауыссыздық қатар қолданылуы (Kelime Kökünde İki Ünsüzün Yan Yanı Gelmesi)*. Жалпы түрік тілі тарихында сөз құрамында қос (егіз) дауыссыз қатар қолданылмаған. Ал *elli* «елу», *anne* «шеше» кейіннен қос дауыссызды болып жұрдалған. Егіз дауыссыз бар кірме сөздер қазіргі түрік тілінде баршылық. *Kavvet* «қуш, қуат», *lezzat* «ләззат», *maddi* «заттай» және т.б. Бұлардың кейбірінің қолданыста бір дауыссыз түсіп қалады. Мысалы: *kassap* > *kas/s/ap* > *kasap* «қасапшы», *anna* > *an/n/a* > *ana* «бірақ» және т.б.

Тілдің дыбыстық өзгерістерін отыру және зерттеу тілді оқытудағы, талдап тексерудегі маңызды мәселелердің бірі болып саналады. Өйткені, әңгіме болғандай, дыбыстық өзгерістер, соның ішінде дауыссыз өзгерісі - сөз түлғасының өзгерісі болып саналады, кейде ол фоносемантикалық өзгерістерге де негіз болуы мүмкін және ол кез-келген тілдік қағидаға әсер етпей қоймайды. Мысалы, көне түркі тіліндегі *өдеу* сөзі дыбыстық және мағыналық өзгерістерге ұшырап, қазіргі түрік тілінде *öü* «жаксы», қазіргі қазақ тілінде *игі* және *ізгі* түрінде қалыптасуына д-и-з дауыссыздарының ауысулары себепші болған.

ӘДЕБИЕТТЕР:

1. «Әлем кеңістігіндегі түркітану ғылымы» атты халықаралық ғылыми-теориялық семинар материалдары. Алматы, 2011. 25-26 қазан.
2. Успенский Л. Слово о словах. -Ленинград. -1971.

Қыдырбаев Б.М., аға оқытушы

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, Қазақстан
kzyrkbm@gmail.com

КОРЕЯ МӘДЕНИЕТІНІҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ ЖӘНЕ КОРЕЙ ТІЛІН ОҚЫТУДЫҢ МАЗМҰНЫ

Бұл мақалада Қазақстанда корей тілін оқытуда қарқынды қолдану әдістемесі қарастырылады. Онда корей тілін оқытудың инновациялық әдістер мен тәсілдер қарастырылады, корей тілін іс жүзінде игеру ынтасын жоғарылату, педагогикалық ойлаудың жаңа мәдениетін қалыптастырудың талдауы беріледі.

Түйін сөздер: АКТ (аппараттық-коммуникациялық технология), инновациялық білім беру технологиялары, мотивация, тұрғалық-бағытталушы тәсіл.

В данной статье рассматривается методика применения интенсивного обучения корейскому языку в Казахстане. В ней рассматриваются инновационные методы и приемы обучения корейскому языку, повышение мотивации к практическому владению корейским языком, становление новой культуры педагогического мышления.

Ключевые слова: ИКТ (информационно-коммуникационные технологии), инновационные образовательные технологии, мотивация, личностно-ориентированный подход.

This article describes the method of application of the intensive teaching aids to Korean language in Kazakhstan. It discusses innovative methods and techniques of teaching the Korean language, increasing motivation to practical knowledge of the Korean language, the emergence of a new culture of pedagogical thinking.

Keywords: ICT (information and communication technologies), innovative educational technology, motivation, personality-oriented approach.

Корей тілін оқыту әдістемесіне тікелей көшпес бұрын корей тілінде негізін қалаған қиындықтар, шындығында, тек лингвистикалық қана емес онымен қоса мәдени екенін де айта кетуіміз қажет. Оған басқа елдің ұлттық мәдениетінде ғана емес, тіпті сәйкес келетін эквиваленті жоқ ұлттық реалиялары себеп болып отыр. Сондықтан корей тілін оқытумен қатар мәдениетін де оқытуды да бірге бастау керек. Соның арқасында корей тілін оқыту барысында туындайтын көптеген қателіктер мен қиындықтардың алдын алуға болады. Тіл мен мәдениетті қатар оқудың қажеттілігі және шет тілдерін оқыту әдістемесінде алтану мен мәдениеттану тәсілдері есебінін қажеттілігі туралы Е.М.Верещагин, В.Г.Костомаров, Е.Мерфи, С.Г.Тер-Минасова, В.В.Сафонова, Е.И.Селivanова және тағы басқа ғалымдар өз еңбектерінде айтып кеткен. Корей және қазақ мәдениетінің кейбір тұстары мүлдем ұқсамайтындықтан, бұл қазақ тілді оқушыларға өзекті мәселе болып келеді. Қазақ тілді студенттерге корей тілін оқыту тәжірибесінде корей мәдениетін білмеу, сөйлеу кезінде көп түсінбеушілік болып жатады. Және мінез-құлықтағы қателерге алып келетінін көруге болады.

Бұл мәселеге ғылыми әдебиетінде жан-жақты анықтама беріліп кеткенімен, мұндай еңбектерді корейліктер жазып, корей азаматтарына арнаған. Сондықтан мұндай мәселенің кейбір өзіне тән ерекшеліктері қазақ тілі тарапынан тиісті ұқсастықтар таппайды. Мысалы, бірдей айтылған сөз кім сөйлеуші, кім тыңдаушы екенін бірден табуға қиынға соғады. Адамның қоғамдағы орны, оның жас айырмашылығына ересіне көңіл бөлінеді. Бейімделу үрдісінің өзі де оңай емес, және әр халықта өзінің ерекшеліктері бар. Мысалы, орыстарда негізінен «жоғарғы-тең немесе төменгі» секілді екі түрлі формуламен қалыптасады. Оларда бейімделу нәтижелеріне сәйкес әріптесті есімдіктің 2-жағымен сыпайы түрде СІЗ немесе сыпайы емес түрде СЕН деп атайды. Осыған сәйкес әңгіме ресми немесе достық-тұрпайы сыпатқа не болады. Корейлерге тән сөйлеу алдындағы бейімделу үрдісі бұдан өзгеше. Оны 2 кезеңге бөліп қарастыруға болады. Бірінші кезеңде бейімделу

«жоғарғы-тең-төменгі» формуласымен жүзеге асады. Оған қоса, бұл формула екі тұрғыда қарастырылады: қоғамдағы жағдайы бойынша – «жоғарғы-тең-төменгі»; жасы бойынша – «үлкен-жасты-кіші». Көбінесе бірінші жағдай екінші жағдайдан басым түседі. Яғни, қоғамдағы жағдайы бойынша «жоғарғы» «теңге» қарағанда көп құрметке ие болады, ал кейде жасы бойынша үлкен болғанымен қоғамдағы жағдайы бойынша төменгі [1, 78].

Қызметте тіпті жақын туыстармен де директор, бөлім басшысы секілді лауазымы бар басқа әріптестерімен бірдей сөйлесу қажет. Оған қоса қыздарының сөйлесуде ерекше сыпайылық пен іс-қимылда биязылық танытуы, сонымен қатар сөйлесуде шектен тыс жақындыққа жол бермейтіні қызықты фактілердің бірі. Әрқашан таныс адамға қарағанда бейтаныс адамға көп құрмет көрсетіледі. Осы факторларды есепке ала отырып, берілген кезеңде бейімделу процесі екі әңгімелесушіге 1-жақ есімділігінің жекеше түрлері:

저 (저) «мен» (сыпайы түрі)

나 (나) «мен» (нейтралды) арқылы өзінің «мен» дегенін түсінумен аяқталады.

Егер әңгімелесушінің бірі өзінің «мен» дегенін 저 (저) түрінде ұғынса, ол сол арқылы әріптесінің қоғамдағы жағдайы бойынша «жоғарғы» немесе жасы бойынша «үлкен» екендігін мойындап, онымен сыпайы сөйлесу формаларын қолдану арқылы сөйлеседі. Бұл жағдайда әріптеске өзінің «мен» дегенін 나 (나) түрінде қабылдауы жөн. Оның ешқандай артықшылықтары жоқ. Тек әріптеспен сөйлесу барысында сөз сараптау мен грамматикалық формаларды қолдануда мұқият болу керек. Яғни, ол өз әңгімелесушісіне қарағанда сыпайы түрдің басқа формаларын қолданады. Алайда, бейімделудің мұндай нәтижесі оларды қанағаттандырмайды. Ол шектен тыс анық емес және жағдайды ары қарай нақтылауды қажет етеді. Сондықтан олар бейімделудің келесі кезеңінде негізінен субъективті ой-пікірді басшылыққа алып, жағдайды анықтап, сөйлесуде қолданатын сыпайы түрдің нақты формаларын таңдайды [2, 259].

Басқа жағдайларда сыпайы түрдің құрметтеу формасы 하십시오-ны таңдайды. Мұндай жағдайларда әңгімелесуші негізінен қызмет бабындағы бастықтар, таныс емес әңгімелесушілер, жасы үлкен немесе жасты адамдар болады. Сонымен қатар, сыпайы түрдің бұл формасын үлкен аудитория алдында сөз сөйлегенде, шетелдіктермен сөйлескенде екі жақтың теңдігін көрсету үшін қолданылады.

Қызметтік емес ортада жақын достармен тілдесуде (қоғамдық жағдайы бірдей) сыпайы түрдің 저 (저) түрпайы формасын да қолдануға рұқсат беріледі. Бұған көптеген грамматикалық формалардың және оған фонетикалық тұспада секілді сөздердің қысқартылып айтылуы тән. Сондықтан бұл сыпайы түрдің формасы кейде «жарты сөз» 반말 деп аталады. Сыпайы түрдің бұл формасын қолданғанда өте абай болу керек. Бұл форманы шамадан тыс

көп қолданған адамға «쌀악이 밥 먹었나?» - «Күріш ботқасынан күпті болып қалдың ба?» дейді.

Балалармен сөйлескенде сыпайы түрдің 해라 қамжорлық формасын пайдаланды. Бұл форма сөйлеушіге сыпайы қарым-қатынас көрсетіп, оған бой ұсыну қажет екенін көрсетеді [3, 35].

Сыпайы түрдің ізет формасына сәйкес келетін қаратпа сөздердің ішінде де 2-жық көптік жалғауының есімдігі жоқ. (당신 есімдігін және 당신께서 одан да сыпайы түрін қолдану). Сондықтан мұндай жағдайда қаратпа сөз де өзіндік ерекшеліктермен сипатталады:

ә) мемлекеттік мекеме қызметкерлеріне, кәсіпорын басшыларына тек бейресми түрде сөйлейді: олардың тегін, қызметін және 님 жұрнағын қосып атайды. (қымбатты, мырза), мысалы,

김사장님 – сөзбе-сөз аударғанда Ким бастық мырза.

Шетелдік елші және ресми өкілдерді лауазымына 과학 (мырза) сөзін қосып атайды. Мысалы: 대사과학 – елші мырза;

а) ғылым, мәдениет, өнер, ағарту және денсаулық сақтау қызметкерлерін, ұқсас салада жұмыс істейтін шетелдіктерді, кейде бейтаныс қарт адамдарды олардың қызметін, мамандығын және «선생» (мұғалім) сөзін қосып атайды. Көп жағдайларда мұндай қаратпа сөздердің қазақ тіліне сөзбе-сөз аудармасы дұрыс емес болып келеді:

교수 선생님 (сөзбе-сөз, профессор-мұғалім, дұрысы – профессор);

의사 선생님 (сөзбе-сөз, дәрігер -мұғалім, дұрысы – дәрігер);

작가 선생님 (сөзбе-сөз, жазушы-мұғалім, дұрысы – маэстро). Сөйлесу барысында тыңдаушыны қайта қарату керек кезде лауазымын түсіріп, тек 선생님 (мұғалім) сөзімен атауға болады;

б) қызмет көрсету саласының қызметкерлері келушілерін, әсіресе үлкендерді 손님 (қонақ) сөзін қосып атайды;

в) негізінен жасы келген бейтаныс адамдарға 선생님 сөзін қолданады, ал қызметтік емес ортада жасы ұлғайған бейтаныс адамдарға «үйлегідей» қаратпа сөз қолданады. 할아버지 (ата), 할머니 (әже);

г) туыстарға сыпайы түрде сөйлегенде туыстық қарым-қатынасты көрсететін қаратпа сөздер қолданылады. 아버지 (әке), 어머니 (ана). Күйеу бала мен келін де өздерінің әйелі мен күйеуінің туыстарын солай атауы керек. Әкесінің бауырларын келесідей атайды: үлкендерін-큰아버지 (сөзбе-сөз, үлкен әке, мағынасы бойынша – аға), кішілерін –작은아버지 (сөзбе-сөз, кіші әке, мағ.- аға). Сонымен қатар -삼촌, 백부, 숙부 (аға) сөздері қолданылады. Әкесінің бауырларының әйелдерін келесідей атайды: 큰어머니 (үлкен ана) және 백모 (тәте), 작은어머니 (кіші ана) және 숙모 (тәте). Әкесінің апа-қарындастарын-고모, 고모 어머니, анасының апа-сінділерін -이모 деп атайды. Олардың күйеулерін 고모부 және 이모부 деп атайды. [4, 197]

Сондықтан, корей тілін оқыту әдісінде берілген сыпайы түр формаларын қолданып, сөйлесу қабілетін арттыруды қарастыруы қажет.

Бейімделу категориясының саралау түрлері 3 бөлінеді:

- 1) жоғарғы санаттағы адамға қаратпа сөз (қоғамдағы орны, жасы бойынша);
- 2) өзімен бірдей адамға қаратпа сөз;
- 3) төменгі санаттағы адамға қаратпа сөз.

Бейімделу категориялары етістіктің соңғы 3 түрімен біріктіріледі:

- 1) бейімделудің сыпайы түрі
- 2) еркін түр
- 3) күнделікті пайдаланатын түр. Сыпайы түрлердің ішінде құрметтеу-сыпайы түрі ерекше бөліп қарастырылады. Күнделікті пайдаланатын түрлердің ішінде оған қарағанда кішкене төмендетілген қарапайым-күнделікті пайдаланатын түрлер бөліп қарастырылады. Сыпайы түр жоғарғы санаттағы адамға қолданылады (өзімен тең адамға сирегірек), еркін түр өзімен тең адамға қолданылады, ал күнделікті қолданатын түрлер өзімен теңге, бірақ көбінесе төменгі санаттағы адамдарға қолданылады. Сөйлесуде көп қолданылатыны – күнделікті қолданатын түрлер. Ол тілдік жағдай және ілеспелі интонацияға байланысты сөзге достық, сырластық, әзіл, тұрпайы, менсінбеушілік, ал кейде тіпті ашық дөрекі ерекшелік бере алады. Бейімделудің түрлері әңгіме сөйлеуші туралы болып жатыр ма, әлде тыңдаушы туралы ма, әлде 3-жақ туралы екеніне қарамастан қолданылады. Сонымен қатар, «тіл-бұл мінез-құлықтың формасы, бұл организмнің қоршаған ортаға реакциясы, ал сөз-одан бөлек мимика мен ишараны қамтитын реакцияның бір бөлігі» дегенді еске түсіре отырып, корей тілінде сөйлейтіндердің бейвербалды мінез-құлқын да ескергеніміз жөн [5, 16].

Жоғарыда көрсетілген тілдік этикеттің вербалды және бейвербалды түрлерінің ерекшеліктері корей тілінде сөйлейтіндермен тілдесуде үлкен маңызы бар. Сондықтан корей тілін үйрету бірінші сабақтан бастап мәдени аспектілерді қамтуы керек. Соның арқасында туындайтын көптеген қателіктер мен өзара түсінбеушіліктердің алдын алуға болады.

Қорытындылай келгенде, қарқынды оқыту курсы мәдениет пен тілді қатар алып жүруді қарастыруы қажет. Себебі, осындай үйлесім шет тілді үйренуде көптеген жетістіктерге жетуге мүмкіндік береді.

Әдебиеттер

1. Новикова Т.А., Иващенко Н.В. Учебник корейского языка. Начальный курс. – М.: Муравей-Гайд, 2001. – С. 78
2. 한국어 교육의 이론과 실제. 서울대학교. – 서울, 2008. –Р. 259
3. Алексеев Ю.М. Корейский язык. Базовый курс. – М.: Живой язык, 2005. – С. 35
4. К. Б. Куротченко, М.В. Леонов, Ю.И.Швецов Корейский язык. – Москва, 2005. – С. 197
5. Томахин Г.Д. Теоретические основы лингвострановедения: автореф. док. филолог. наук. 10.02.19. – М., 1984. – С.16

